

ИЗЛАЗИ
четвртом и недељом

ЦЕНА
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНА

Претплату примају све поште
у Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ :
Уредништву „Звезде“
Коларчева улица бр. 10.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ.

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ :
Коларчева улица бр. 10.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

УРЕДНИК : ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Н О Т Ђ.

Вјетар урла, с вриском срне,
Као јаук гладног тигра,
А на челу наћи црне
Румени се пламен игра ;
Ко да страшни тренут куца,
Небо дршће, земља пуца...

О, ти, који немаш крова,
Што умиреш с гладног вриска, —
Како ли ти поноћ ова
Живот ломи, грло стиска,
И ко она авет глува
Твоје голе прси грува !...

О, да ми је дворе сјајне
По којим је раскош пао,
Скупио бих душе вајне
Па им топал одар дао ;
Све ризнице пуста блага
Нек невоља носи нага...

Али заман жеља збори,
Мој је станак мала соба, —
Слаби жижак једва гори
Ко пламичак више гроба,
Ко да и он са мном плаче
Па задрхти болом јаче...

О, колико сред палата,
Гдје се црни злодух скрива, —
Крвопија и целата
Сад на мирном одру снови !
А мој станак пуста соба
Као душа једног роба...

О, да бијох тиран худи,
Што невољу јадом кињи,
О, да бијох целат људи, —
Не бих био сирак сињи,

Пода мном би сада била
За ложницу мека свила...

Али нека ! Волим тако
Кушат' само сува хљеба,
Него да ме храни пако
И проклетство светог неба ;
Ја се волим сирак звати
Нег' с изметом у ред стати...

Волим муке него славу
Коју ниско дјело ствара ;
Ја презирем јад и страву
Што човјека робом ствара ;
Само Богу кличат' волим,
Богу само ја се молим !

Оном Богу, што је стао
С тешким крстом на Голготу,
И са својом смрћу дао
Свјетлост души и животу,
Богу снаге, смјеле жртве,
Што из гроба диже мртве !..

Мостар.

Алекса Шантић.

МОРЕ БЕЗ ПРИМОРЈА

НОВЕЛА ИЗ БЕОГРАДСКОГ ЖИВОТА

— Јанко М. Веселиновић —

(наставак)

По ручку дође Марија. Обе је дочекаше радосно: мати је желела да јој се кћи мало развесели и разговори, а Савета да би чула, ако ништа друго, оно његово име.

Баш добро, Маро рано, те дође! Ја не знам шта је мојој Савети...

Тути, Бога ти, мајка! — прекиде је она — ништа, веруј! Нешто сам веселија него обично; а она окупила...

Сва је у некој ватри.

— Велим ти: није ми ништа! Седи, Марија!

Марија седе а мајка изиђе из собе и оде гледати посла. Савета се плашила да се Марија не врати на исти разговор, па је стаде питати оно обично:

— Шта ви радите?

— Ништа — рече Марија. Бар ја нисам од јутра ништа урадила. Седели смо дуго синоћ. Г. Виловић остао код нас на вечери. О, што је то ђаво од човека! Причао нам је како је на мору, па је онда свирао, па продуцирао наше Цигане! Него — нека ми те ђаво носи....

Још при помену имена Виловићевог, Савети појури крв у образе; а сад, кад је Марија погледа оним њеним прозирућим погледом, она осети да ће све одати. Једва се уздржа те рече притајено мирно

— Што?

— Што!? — Што се заљубио у тебе.

Савета више не може издржати. Устаде, бајаги нешто тражи на орману.

— Јест, јест, заљубио се! — настави Марија.

— Кад си ти отишла он рече: „Овако миле девојке још нисам видео!“ А кад му Милан рече чија си — он ману руком. „Онда би боље — вели — било да је нисам ни видео! Штета што је богата! Она би једина била кадра отргнути ме од мога вечитог момковања! Овако: она богата — ја убоги ђаво! Боље и не мислити!“

Савети мал' се не отрже са усана: „А шта му смета моје богатство!“ — али се за времена уздржа. Премишљала је: да ли да се и Марији повери? Не, никома! Али како је Марија гледаше испод ока, она, да би затурила траг, рече:

— То му је паметно.

— Е?! Збиља?

— Збиља! Што, бајаги, ја да га отргнем од његовог момковања? Јест, поздравила га ја! Једва чекам!

Марија је само гледа. Она се осети некако незгодно.

— Што ме гледаш тако?

— Дела, дела говори! Хајде, варај и себе и мене! Моја лепа лудо! Ти мислиш да сакријеш од мене, па те баш твоја тајна одаде! А кад си ти до сад говорила о својој удаји и своме миразу?...

Савета положи оружје и бризну у плач. Марија је помилова по коси, па јој онда стаде брисати сузе.

— Пази да те мајка не смотри, а ја ћу већ казати њему да и ти њега волиш.

Кад је већ видела да се од Марије не да ништа сакрити, радо пристаде да јој се повери. Али није никако пристајала да Марија ма коме, а најмање њему, што поверава. И тада поче излив душе њезине. Колико је реч могла служити, покуша да наслика Марији своју душу и њен немир. Није сакрила ни једне ситнице, ни једне мисли; чак ни сна свога. Цело после подне провеле су у разговору не осе-

тивши како им време пролази. Пред саму ноћ диже се Марија кући, а она је жалила што не остане на конаку.

Савети насташе нови дани, дани неког слатког немира, жудње и сањарија. Сваки јој је био на сметњи, сем Марије; а њу је трила, управо волела баш зато, што је могла с њом говорити о ономе о чему је мислила.

Да би избегла разговоре, објашњења и све што би је могло одати, прибегавала је раду и то раду ситном, пицљивом, који је тражио да је око непрестано на њему.

Мајку брзо пређе брига. Видећи је по ваздан удубљену над радом, она изнајуре похвали вредноћу њезину; али кад виде да ова капље над послом, као да за кору хлеба ради, она би јој силом посао из руке отрзала.

— Та мани, дете, Бога ти! Ослепићеш!

— Само још ово, мајка!

— Боже, дете, јеси ти смешна! Ти немаш мере ни у чему!

— Још само мало!

Само кад Марија дође, рад иде у ћошак. И тада настају разговори, час гласни час шапатам, без краја. Говориле су само о њему. Марија се разабирала о његовој прошлости и, као искрена другарица, достављала све што је чула.

И ако то беше прошлост потпуно бећарска, и ако је то био човек који је без икаква рачуна гацао кроз живот, њој опет беше некако мио тај живот и та прошлост. Некако је налазила начина да оправда сваку погрешку, а његови грехови чињаху јој се несташлуци. Све што је његово, или од њега, било јој је пуно дражи.

II

Одавно је био обичај у тих двеју породица, Михаиловића и Младеновића, да у лепе пролетне дане праве излете ван Баограда. Тај обичај прекинут је био једне године, кад је Ђир Јова умро, али је идуће већ обновљен на наваљивање старог Младеновића и његових.

Ту се ишло сасвим фамилијарно, јер беху све своји; ретко кад да Марија или Савета позову коју познаницу или синови г. Младеновића по којег свог друга и пријатеља. Обично се ишло на колима. Једна су кола носила храну и пиће. Ранило се тако да би их сунчев рођај већ затекао на висовима иза Београда, јер су ради били да за хладовине стигну до места где ће пландовати.

Тако је било и сад. Недеља; дан леп; небо чисто и ведро. Ветрић пирка, а лишће тихо шумори као да шапуће.

Троја кола беху начичкана. Младеновићи позвали и Виловића. А он ведар као и оно небо, весео што ће овај лепи дан провести ван зидина београдских, у шуми, где ћарлија ветрић; што ће данути свежином што је зачињава мирис лисе, пољског цвећа и зрелих усева и што ће провести у друштву

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У коме би не само радо живео него и умро. Није знао шта чини од радости. Свежина његова духа блистала је као роса на шареном цвећу кад је сунце подасја. Ваздух се проламао од смеја њихова.

Дан је био већ освојио кад су стигли у Кумодраж и заузели место на једној пепој пољани око које се дизала лепа шума.

— Овде сам место изабрао — рече стари Младеновић. — Ту нам је близу вода, а ево и траве и хладовине.

Брзо се разлетеше на све стране. Младеновић оста са сељаком коме је наручио да му јагње спреми, па се спремаше да настане око свог омиљеног посла, пецива.

Милорад и Милан беху отишли на извор. Милан га је целим путем задиркивао за Савету, и ако се овај градио немаран.

— Ала си ми се накицошио! — рече му Милан кад се са чесме вратише. — Просто си се ујдурисао!

— Таман!

— Јеси, Бога ми!

— Ти си луд! Тога ради ја не бих из куће изишао.

— То је бар искрено! — чу се иза њихових леђа. Окретоше се: Савета и Марија стајаху иза њих.

Збуни га онај смели, отворени поглед што блисташе у неком сјају, и онај осмејак што обиграваше око усана које као да беху створене само за пољупце. Не знаде шта да рекне, а осећао је да нешто мора рећи. И промуца:

— Оппростите, госпођице....

— Шта? Зар што отворено и искрено искажујете своје мишљење? — упита Марија.

— Молим вас... промуца он опет и прекорно погледа Марију.

— Наше је да вам докажемо да се варате! — рече Марија, па узне Савету под руку.

— Али чекајте, молим вас! — рече он долазећи себи. — Ви сте ме рђаво разумеле!

— Е?!... — рече Марија. — Па лепо, шта сте хтели рећи оним: да није вредило... али искрено реците!

Њега обузе румен али рече истину.

— Милан ми проби главу цело јутро пецајући ме. Нисам могао даље трпџи него му рекох, али не мислим тако! У осталом, поштоване госпођице, онај одговор није био намењен вама!

Милан се стаде смејати:

— Ала ти лупаш којешта!

— Не! — рече он озбиљно. — Ја немам никаква разлога да нападам женскиње; шта више, мени је у њихову друштву веома пријатно!

— Кад је тако, онда нека је опрштено!

рече Марија да би га избавила из забуне. — Јели, Савета, и ти си задовољна његовим одговором?

Савета, која дотле речи није проговорила, не проговори ни сад, него само климну главом у повлад. Онда се обе засмејаше па отрчаше тамо где се пециво окреће.

Виловић је гледао за њима како одекакуташе, како поскидаше своје пешуре и обесише о зелено грање. Затим се окрете Милану који се смејао на сав глас.

— То није лепо од тебе! — рече му љутито.

(наставиће се)

ИЗ СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ

СТЕВАН ЈОВАНОВИЋ

Архимандрит манастира Трноше.

(наставак)

Ова молба преко карловачког митрополита стигне у Беч, и на њу одговори ратни савет у Бечу преко свог заступника председника дворског ратног савета г. Бровна 3. марта ово:

„Високо преосвећени-благородни! Колико сам рад становницима Јадра, Рађевине, Шабачке и Ваљевске нахије по могућности досадашњу помоћ и одбрану и у напредак даћу, с тога лајем на знање генерал команди војске, да за то потребне припреме учини. Толико налазим за потребно одговорити вашој екселенцији на ваше писмо од 2. фебруара и дати на знање да се ваши помени становници са онима од генерал-команде припреме са радницима, колима и храном колико је могуће, и са свим оним што генерал команда за потребно нађе....

„Од Ваше екселенције очекујући таквог наређења остајем са сваким високопоштовањем покорни слуга....“

Овај је одговор послан преко карловачког митрополита, који га саопшти Стевану заједно са својим писмом од 9. марта 1790. год. У том писму пише митрополит архимандриту Стевану:

„Мемоар, који је часност Ваша са осталим поглаварима цркве и народа из предела јадарских, ваљевских и шабачких мени прошлог месеца фебруара с молбом, да би навалу и бедно стање ваше јавио Њ. Величанству и измолио тражену помоћ, нисам задоцнио да пошљем Њ. Величанству с препоруком преко царско краљевског војничког савета. Но како се десило да је наша препорука послата у оно време кад се Њ. Ц. Величанство налазило у тешкој смртној болести и тиме довео цео двор и царство у прелазну тугу и збуњеност тако, да оно што смо молили, ускоро се уредити није могло. Зато је и одговор доцкан дошао на предлог ваш и моју препоруку, који вашој часности шаљем у прилогу и преводу с тим, да ви скупите неколико старешина из поменутих предела те да им јасно прочитате и јавите. Али како је светли дом обећао помоћ и заштиту тамошњем народу колико је год могуће, но само под тим

условом да тамошњи људи, кад буде приспела царска војска, дају потребне раднике без новаца, и подвоз, а поред њега да се постарате за рану, као што сте и обећали. Дакле потребно је да ви и друге старешине с народом учините један савет и договор, можете ли то што се од вас иште, дати. А мој савет нека вам је по оној пословици: Ко хоће да жње нека најпре посеје. То и народ ако хоће да се избави испод тиранства мухамеданског и да добије помоћ у његовој очигледној беди, дужан је својевољно и од све снаге чинити све оно што његовој срећи може служити. Препоручујем, дакле, часности вашој да се о свему овоме посаветујете са старешинама и мене о свему известите, како бих могао према томе даље радити на вашем напретку.“

Али све је ово било доцкан, Турци су већ били заузели често помињане области. Стеван је сад мислио да иде у Будим. Из Шапца крајем априла пређе у Митровицу. Ту добије путну исправу да може ићи у Будим. Ово је било 5. маја 1790. год. Стеван је тада сматран као „емигрант из Турске.“ Али да ли је ишао у Будим, не зна се. Међутим примирје између Турске и Аустрије већ је било потписано у Рајхенбаху 15. јула 1790. А још пре закључка мира митрополит карловачки који се већ у половини јуна налазио у Бечу, јавља Стевану, да му је одређена пензија и за пребивање манастир Гргетег. У истом писму јављено му је да се даље у корист поменутих крајева не може радити. Пензију му је одредио сам цар, а ђенерална команда решила где ће се бавити до повратка у Троношу.

Али и ако је ово свршено још 4 маја 1790. године, Стеван се још бавио у Шапцу почетком августа. Он је осећао да је доста крив што народ пати у његовим крајевима од Турака. Знао је да он вуче на својим леђима велики део кривице и пред Богом и пред људима, јер је био један од великих покретача народа на устанак. С тога је гледао да учини све што може да олакша народу у Рађевини, Јадру, Ваљевској и Шабачкој. Како се у Темишвару припремаше за народни сабор, то он науми да пође тамо не би ли на сабору могао порадити што за ствар свога народа. Ради поласка на сабор добио је у Шапцу сведочанство ове садржине од официра аустријске војске:

„..... Господин архимандрит Стеван Јовановић из оно-страног грчко-непоунијаћеног манастира Троноше у Србији, који је за време овога рата, а нарочито при опсади Београда, јављао најтачније вести о непријатељским кретањима од стране Зворника.... Он је код оних с оне стране у великом поштовању. Он је године 1789. у јесен, када су краљевске трупе освајале и заузимале Београд, Лозницу, Љешницу, Липницу и Соко учинио врло много помоћи и примером и речју помагао да не само тамошњи народ даде сву за-

прегу и потребе за трупе, но се већим делом сам дигао против Турака.

„Али кад су се трупе на високу заповест повукле из оних крајева, то је морао бегати и поменути г. архимандрит да не би пао огорченим Турцима у руке. Оставивши пун манастир сваког добра и задовољства, без игде ичег тавори дане овде у највећој беди већ шест месеци... Како жели да својој невољи тражи лека, хоће да оде на српски народни сабор у Темишвар.... то ми доле-потписати издајемо му ово уверење...

Шабац, 8. августа 1790.

(полазе 23 потписа)

(наставиће се)

СУЗАМЕЛ

— Јонас Лие —

Врло добро се опомињем кад сам први пут још дететом у Тромзе чуо о Сузамелу — његово име је страшно звонило, и причаћу чега се сећам из мога детињства о њему.

Било је то у „доба Руса“ — тако се тамо горе у Финској назива оно време лета, када је пристаниште пуно руских лађа. — Сумраком би ишли Руси по улицама у мањим групама у својим другим грахорастим кафтанима и певали у четири гласа. Галамили би и јели гљива, које би налазили на острву, и које смо ми деца сматрали да су отровне за цео свет, само не за Русе.

У светлости сличној фатаморгнској, тамо горе на северу, где се при ноћној сунчаној светлости могло читати или изгубљену иглу наћи, тих ноћи брезвовом шумом обрасло, сеоским кућерцима засијано острво са варошким кућама, пристаништем, лађама и брежуљком на противној страни, од бистре метално зелене воде, као да се лелујало у јасном, прозрачном ваздуху.

Испред ђуприје за пристајање лађа лежала је читава шума малих, плавих, зелених, и белих руских лађица са по три катарке, чији управници беху Богданов, Васиљев и како се још не зваху, а стране од ђуприје бејашу савсим беле од брашна, које се по цео дан хитно истоваривало и помоћу машина у хамбаре слагало.

На крову ових лађа бејаше много интересантних ствари. Ту је било жутих, тврдих колача који се зваху „преника“ и који се могаху купити за две бакарне копејке — а уз то се могло добити сибирских ораха при да. На столу у кајити био је календар са црвеним словима великих светаца. Туда су ишле чудновато обучене жене руске, које су точиле чај из светлих машина, а на зиду код пећи земљане висила је чудновато измалана слика св. Николе, са запаљеним кандилом пред њом.

Ово спомињем, јер се на лађи Богданова случајно налазио међу осталим чудноватостима и један дебео, мрки, млад медвед, који се играо на крову као какво псетанце.

Седео сам на огради и у шали му гурнух врх од ноге у уста — као што се по некад ради са псом, који узме ногу у зубе али не уједе.

Али медвед није био пас. Мирно загриве, и још се опомињем и данас оног осећаја.

Те ноћи сам лежао у грозници, и досађиваху ми муве које зујаху по соби. Посматрао сам како хладно ноћно сунце оживљава фигуре на завесама прозорским. Са улице се чула песма руска, — затим настаде ларма и дрека, и сигурно се сквпљао свет.

Те ноћи пак нисам ништа дознао, сем што је наша собарица која беше истрчала да види шта се догодило, шапутала чуварици:

„То је Сузамел. Сад су га везали!.. Русе носе на лађе на носилима: — неки су побијени... три комада и један Хамбуржанин!“

Затим се посадише и отпочеше плакати, али врло тихо, да не би мене, кога су требале чувати поплашиле.

После неколико дана говорило се да је било неког саслушања, и да је Сузамел дочепао сина варошког кастелана и бречио га о земљу.

Ово последње било је, као што сам знао, глупо брбљање, јер ја сам био кастеланов син; али је то била истина, да је био новчано кажњен. Сузамел, који је станао у Балсфјорду, имао је у своме чамцу тону чиста рибља зејтина. Њу он узме, и ако је била тешка, на раме и понесе је кроз варош, у дућан трговцу Мајеру, да би добио новаца за осуду, али стари Мајер, Јеврејин, рече, да се Сузамел „тукао као човек за част домовине“ — и плати за њега казну.

На жалост тада не видех Сузамела; али све појединости дознадох тачније но ико, од мога најбољег пријатеља и школског друга, сина ракиције Кила. Он је посматрао цело време док су се у дућану и испред дућана његова оца тукли. Дућан пун Руса. Сем тога било је неколико Немаца са једне лађе из Бланкенеде, или можда се само тако говорило — као и неколико Норвежана. У почетку беху сви мирни. Затим је Арне — Норин брат налит и хвалисав, тамо дошао, играјући час на једној час на другој нози, својим манирима за боксовање и својим глупим енглеским:

„God dan you Hel, you Tiggers!“ и „come 'long hi-n!“

Он беше мршав, блед дечко, ни мало снажан, и његова седамнаестогодишња сестра пробала је плачући да га одвуче дома. Али тиме га још јаче раздражише. Затим је један од Руса у дућану био према Норин неучтив. Она утече уза степене плачући и сакри се у неку собицу на тавану чија врата закључа за собом, а затим се поделише на две странке: Норвежани и странци, који су хтели да јурише уза степенице.

Отпоче батинање и Норвежани подлегоше. Али Килов син одлучан отрча ка Сузамелу, за кога је знао да је баш тога вечера приспео и отсео у сеоској крчми код Вагела.

Кад је Сузамел дошао и чуо Норино запомагање, једним скоком проби се до степеница, да види како стоји, а тада отпоче да чисти прво таван па затим дућан, и то тако да су неколицину однели на носилима и тврдило се да је један и умро.

„Али Руси поново оживе, као муве; само се оне-свесну!“ уверавао ме је Јенс Кил тако важно као да је изговорио познату истину искуства. Руси се најзад разбегоше кроз прозор тавански и преко тршчаног крова, а дућанска су врата висила сутрадан, разбијена и искривљена о једној шарци.

Кад Сузамела волише у затвор, ишла је за њима Нора плачући. Пратила га је до улаза, али он је није погледао.

„Рећи ћу ти шта је томе био узрок“ — рече Јенс Кил тајанствено — „горе у собици у једном ћошку нашао је Вагеловог помоћника, „лепог Јакзена“, ти знаш тако га зову... Она га беше пустила, да би му спасла живот, јер га Руси јурише уза степенице! — Он наводи Нориног брата да се свако вече опија да би Нора дошла да га одведе... Он је заљубљен у њу... Али — Сузамел га може једном руком подићи!“

Сузамел је био јунак и у исто доба страх за мале људе и младеж, и о њему су се причале најфантастичније ствари. Он је становао, причаху, на језичку Балсфјорда; сушио је своје рибе сасвим доле на обали пред својом кољом. Тамо није смео нико доћи ту није трпео ни живе душе. Он је био тако јак, да је сам самцит могао да обеси лангер о окно једне велике холандске лађе, и сам могао да метне у воду рибарски чамац за четворицу. У спољнем пристаништу често је истоваривао руске лађе једну за другом, и читава чуда извршио у спасавању људи у финском мору; чак је једном у сред буре прејурио са разапетим једрилом преко самог кљуна на коме сеђаху очајници и и убацио их у свој чамац.

Своја највећа дела показао је при хватању лофота, онда, кад су се Норвежани тукли са Верингерима око риболова. Где би се какав Верингер усудио да му стане на пут, било је одмах туче. Било је двоје: с пута или ће бити батина! — И неколико зима доцније бојали су се Сузамела од јаза до јаза. Он сам био је Квенац (смеша норвешког и финског племена).

Од оне ноћи, од битке са Русима виђао сам Сузамела чешће, али се не усуђивах да му се приближим. То је било тек доцније и баш оних дана, кад се био верио.

Беше једно после подне. Седео је у лепом, плавом фриском оделу са новим кожним чизмама и сјајним шеширом на топлому времену у своме чуну код Њуприје и чекао сигурно Арнеову Нору. Он имађаше плавкасто-црну косу, која је била подсечена и падала на лепо, широко чело, густе обрве и плаве очи. Висине је цва три аршина, али широких плећа и снажан. Мирно је седео на клупи са које се весла, ноге раскорачио у чамцу и изгледаше замишљен.

Са дзтињском осетљивошћу чинило ми се, као да му на лицу лебди нека сета и у исто време, кад подиже очи и погледа у ме, да мора да је врло добар и пријатан. Он ми даде једну удицу, и усудих се као израз мога приближавања да се ухватим за конопац којим је чамац привезан и да га ословим. Међу осталим запитах га, да ли је истина, да је у финском мору спасао толике људе?

„Ох да... овог и оног рече — „Свој сопствен чамац можеш пловети и разлупати... зато се не плаћа казна!“

Осетих да у овом одговору лежи нека горчина.

„Сузамеле, — рекох — „могу ли доћи к теби у чамац!“

„Смеш ли? запита он пријатељски. На мах скоких к њему на клупу...

„Зацело смем!“

И од тог тренутка постадосмо нас двојица добри пријатељи.

Нора бејаше, у колико је се сећам, прилично израсла, витка, петнаест до шеснаест година у плаво-пругастој избелелој хаљини, која се рђаво закопчавала на леђима, и већином је била са дечацама што пецаху око ћуприје.

Код куће јој бејашу жалосне прилике — и мајка и отац беху пијанице.

Још је гледам како се нагла преко ограде са плавокосом, зажареном главицом, и посматра јато риба што се јурају по зеленкастом, пешчаном дну и дечаке како пецају. Јата бејашу тако многобројна да конач са удицом није могао да потоне но се задржавао на њиховим леђима. Када би по некад какав усамљен ослић, мирно, одмерено допливао до зеленкастих стубова надстрешнице ми би се устумарали и тада би врло често она била прва која би се подвукла испод стубова те га упецала.

Овда онла одраслије калфице би је задириковале и тада је бегала.

Називаху је сокачаром, али баш без узрока; било јој је тако одвратно код куће, а изгледаше јој тако забавно тамо испод ћуприје; а затим је била тако доброћудна и безазлена.

Но ма како било, једне летње ноћи — годину дана пре оне битке са Русима — бејаше отишла од куће, пошто се међу родитељима десила велика свађа, и посадила се сама на Вагелове степенице, које управо и не беху степенице но глатке, зеленилом обрасле мердевине да пеца рибу.

Кад се Сузамел око три часа изјутра довезао на чамцу нашао ју је где лежи у води, и изгледало је као да је већ одавно у њој лежала. Око њена мала прста био је омотан бео конач а на крају истога о танкој удици од чиоде праћакао се тамо амо један морски ђаво (риба), тако да се њена рука мицала.

Сузамел је изнесе на ћуприју и читаве сахате из све снаге трљао, дувао јој ваздуха на уста, док се најзад не поврати и затим скоро мртво девојче упрти на руке и дома однесе.

Цело пре подне макао се није већ је седео крај ње и од врмена на време хукао, као какав планински дух, говораху људи, — док није дошла к себи.

Отуда је познавао. Али у колебу њених родитеља није хтео ићи, и тако је она чешће силазила на ћуприју и ћеретала са њиме — и оно пре подне, када је онако лепо обучен седео у чамцу, чекао је такође њу.

Она и дође мало доцније са корпом у руци, и неком малом, новом, карираном, свиленом марамом око врата, која јој врло лепо доликоваше.

На последњем степену застаде за тренут, али кад му хтеде предати корпу он јој поможе да сиђе у чамац, где се посади на једној клупи према њему. Наста тајац. А затим отпоче да га пита кад ће опет у риболов?

„Ох, то ће потрајати подуже“ — одговори он — „треба прво провести лето код куће.“

„Твој брат рече последњи пут, да на бреговима у Балсфјорду има много дрвећа (шуме) и купина... нисам још никад била у планинама продужи она.

„Имаш ли коња, Сузамеле?“ упадох у реч.

„Да, једног алата, кога ћеш видети. — Преко у водама у којима рибе не долазе у јатима имам једну малу летњу колибу. Тамо хватам велике пастрмке. — А после има малина по маховини — за тебе Норо.

„Тако, ти имаш коња, Сузамеле?“ рекох му.

„Већ сам и седло припремио.“

„Седло!“ узвикнух одушевљено.

„О... за тебе ћу друго направити. Ово је женско седло...!“

„Треба ли Нора тамо да дође?“

„Не знам“, — одговори он и саже се и отвори једну малу шкрињу за храну и нешто тражаше по њој — „То од ње зависи... мени би мила тамо била... али могла јој се то не допада.“

Он извади једну иглу придевачу за прса и забодје је у њену свезану свилену мараму, на што она јако поцрвене.

— Хоћеш да ти дадем, Норо? запита је особитим нагласком.

— Треба са онима на дому да говориш — ја хоћу, Сузамеле — одговори она чудновато тихо и обори очи земљи.

Зашто није могла одмах да одговори са „да“ на питање због игле, и зашто он одједном весео дохвати њену руку и привуче је к себи, ја то тада нисам разумевао, али она напрасно искочи из чамца и потрча уз степенице и изгледаше јако застиђена. Никад мога века нисам видео да је ко тако поцрвенио.

— Онда ћу доћи у недељу! засмеја се он и светлим лицем погледа у њу.

— Да, Сузамеле; али — ти сам!... Не твоја снаха.“

Чудио сам се свему овоме, што су једно с другим чинили, и у исто време пуче ми пред очима, како јој потиљак беше диван и са каквим се поносом њена витка прилика кретала преко ћуприје. Сузамел допуни тај утисак, говорећи својим библијским изразом са неописаним изразом лица:

— Она је као каква игра у Манханајну!

— Је ли истина да си ти подигао лангер и обесио га о окно једне лађе, Сузамеле? запитах га.

— Јеси ли ти луд!... Али да видиш!... И одпоче да ме љуља по ваздуху као да сам дете од две године. Био је сасвим раскалашан и као да није знао шта да ми већ да од силне радости. Напоследку извади неку тешку руску бакарну пару, која је била сва зелена и захрђала и отпоче да ми је чисти.

— Хоћеш ли?

То је било и сувише примамљиво, наравно замиш-

Љах одмах на пробушену рупу и играње кликера и тако примих пару, али зато сам код куће био изгрђен.

Сузамел је сад чешће долазио у Тромзе, или сам на свом чуну са бакаларом или другом којом рибом, или заједно са својим полубратом који је становао близу њега у Балсфјорду и женом овога Кајсом, која је изгледала да је врло лукава.

То беше висока, мршава, права Квенкиња са црном капом на глави; ход њен беше лаган, достојанствен. Лепа је била, али њено лице са ниским челом и нешто стиснутим усницама, око којих је играо неки особити, самодопадљиви, тешко појмљиви осмејак, није имало лепа израза. Кајса и њен муж припадали су некој религиозно фантастичкој секти тамо на северу, секти којој је у почетку и Сузамел припадао па и данас нагињао, у колико му је то његова природа допуштала.

(наставиће се)

ЉУБАВНИ ПРАЗНИК

— Louis Dépret —

Сцена представља одају песникову. У њој је обичан бећарски намештај: луле, неколико извешталих слика, књиге, бисте и, с обзиром на месни обичај, столице, сто, диван...

Вече је; десет и по часова. Прозори, што гледају на Волтеров кеј, отворени су у пркос лувању северчеву у последњим данима октобарским. На дивану седи, или боље лежи, младић. Шта нас се тиче његово име? То је он, и чека њу.

Он је увек чека. И покрај свих светих обећања својих, она још није дошла. Њега то боли. Крај његових ногу леже девет до десет расклопљених и одбачених књига; на столу рукописи, запечаћена писма, неотворене цигаре, једна чаша до половине напуњена вином и нетакнуто већ хладно јело.

У пркос ветру, у пркос суморноме ваздуху по небу се осуле насмејане звезде, да би показале како небо никад не води рачуна о љубавничким болима. Тада беживотни гости овога некад веселога гнезда, неми другови песникови проговарају тихим, благим гласом да би ублажили његов јад.

Расклопљене књиге крај његових ногу.

— Ја сам Шекспир! Ти си ме ово последњих дана много занемарио. Некада не би могао пропустити недељу дана а да се не разговориш са мном. Ти си тужан и немоћан; врати се к мени, ја ћу ти казати тајне снаге и добра дела времена. Ходи, ја имам мелема што срце видају и душу очаравају. Ти си ме оставио исте оне ноћи када си у лудилу за игранком амо довео величанствену и заљубљену Дездемону, отргнуту од Отела. И сад ње ради очајаваш! Ах, неверни створе као талас морски, поврати се к мени!...

— Ја сам Бајрон! Говорио сам ти: сто пута је боље мртав бити но имати срце којим жена воли да се титра; јеси ли, бар, спреман да умреш?

— Ја сам Бомарше! Прорицао сам ти, да је женама у крви да све варају; ти ми ниси веровао, лаку ноћ!...

— Ја сам Молијер!

— Ја сам Балзак!

— Ја сам Мисе!

Ходи к нама, а ми ћемо учинити да крв потече из срца твојег и сузе из очију твојих...

Он.

Оставите ме, ја немам шта да вам речем, и не бих вас могао послушати. На што ваша јдловања, хоће ли она ублажити моју безграничну тугу?... Ах, радости душе моје, ти си ми својим пренежним гласићем казала: у седам часова, кунем ти се!

Разни часовници.

Један, два, три, четири, пет, шест, седам, осам, девет, десет, једанаест.

Једно недовршено писмо.

Ја бејаш мисао, пријатељска успомена о оном једном Леону, твојем пријатељу, твојем брату, који је неутешан, узнемирен и који, најзад, сумња. Већ је два месеца како си ме почео писати... Доврши ме сад, ти то можеш, прсти су ти слободни. Докле се ту упропашћујеш и трошиш у празним, бесплодним јалима, имао би времена да двадесет пута испуниш ову братску дужност. Ходи! Тамо те љубе, овде те убијају.

Рукопис једног романа

Ја сам прва глава једне приповетке о неверности и лажи. Ходи! Теби мора доћи надахнуће. Ја сам Посао, ја сам Дужност, ја сам Позив, ја сам Будућност. Ти ме занемарујеш, а веруј ми, сутра ће бити одвећ касно. Више ти нећу говорити...

Он.

Па добро! Ноћас... ако она дође... ја вам обећавам; али како можете захтевати, да сада држим перо руком која дршће? Једанаест часова и десет минута... Ох, да невероватна мучења!

Чаша, до пола напуњена.

Ходи к мени! Ја сам мелем срцу васцеле Француске... Ја сам добро расположење, ја сам одважност, ја сам вештина свидети се. Мислиш ли, да си у стању очарати очи тим бледим лицем и натмуреним челом? Ходи, ја ћу ти у поглед муњу ставити, а на усне песму... и ти ћеш бити срећан!

Лула, угуљена.

Ја сам понизна друга најлепших твојих дана, у срећно, благословено време, у време рада и слободе кад ниси љубио. Ходи, ја ћу те одвести у заборав, у сан, у негдашња дубока маштања. Нећеш више у беснилу чупати ту плаву косу, коју је пољупцима обасипала твоја мајка и ти ћеш бити срећан!

Он.

Нећу ништа да заборављам, ни да спавам, ни да маштам, о осетљиви сведоци пропасти моје! Једанаест и по часова!... Љубави, шта сам ти згрешио?

Љубав.

Ти, који се усуђујеш називати се слугом мојим и жртвом мојом, нећу да моје име мешаш са лажима те жене ни с понижењем срца својега; то је љубави ради,

велиш ти! Она те на тај рачун и воли. И шта! Ти се вијеш под притиском зла којему је она узрок; она то зна и још није долетела! Она није ту, на твојим рукама, на твојем крилу, да на твоје чело излива дах сажаљења!

Пошто ниси дорастао да се с њом бориш, ни да је савладаш, бежи од те сурове непријатељице срећних дана, које си проживео без ње; бежи ма куд.. А нарочито презри њезине лажне сузе, њено неверно очајање... Кад с јецањем тражи милости, видећеш је како окреће главу, да ти се у брк насмеје.

Он.

Ти ми заповедаш, да је оставим, да је не чекам више. А како бих имао снаге за то, шта би од мене било, о мој господару без срца, којему је Љубав име?

Љубав.

Зар на свету нема више лепих и чедних девојчица, милостива и невина срца?

Љубавник.

Ах! кад би ме изневерила, ја бих те, може бити, убио; јамачно бих умро са тога... али од тебе бежати?!

Част.

Душа ти некад беше поносита, а блага и осетљива спрам увреде, отворена најневинијој нежности, племени-тим циљевима, одушевљењу за све што је лепо... Зашто се твоје чело, уздигнуто сунцу, подло и ропски снизило до прашине? Одлази! Ја те не познајем више.

Успомене из детињства

Ти си са свим заборавио на својег оца, који је умро у четрдесетој години, који те је зимских вечери љуљашкао покрај ватре, који те је љубио свим жаром својег доброг срца, којег је твој осмех тешио и крепио од умора његова исцрпена живота, да би твој живот начинио лаким и пријатним. И шта! Зар његов ноћни труд и напор да се награди твојим очајничким ноћима! Он је, јадник, само једанпут у животу својем плакао: кад је видео, да остављаш дом његов, те да сâм живот проводиш у овом сјајном и злосрећном Паризу. Како те је он љубио! А како те љуби та ојађена и уцвељена удовица, која се моли мученицима за здравље твоје и спас твој!... Јеси ли заборавио и на њега, оног малог брата, лепог плавог анђелка, што се роди две године после тебе и који твојем животу обећаваше тако милу друга, да га неумитна смрт не покоси још као дете!

Младост, веселост.

Збогом! збогом за навек!... То значи и сувише подносити презрење!...

Он.

Ах! Како сам блед! Како ме је дрхтање обузело! Јеси ли ти то, Смрти, сестро љубави?

Разни часовници.

Један, два, три, четири, пет, шест, седам, осам, девет, десет, једанаест, дванаест.

Сви гласови умукну. Напољу влада дубока тишина, само се чује звиждање октобарскога северца.

Мрачна ноћ обавија свет и онај нејасни, мрачни

простор, који јади и тишти срце ојађеног детета, поче мало по мало прелазити у изнуреност налик на сан; и у томе сну њему се отеше речи.

— Да, вратићу се вама...

У тај пар одјечи на степеницама понављају ове речи, које изусти неки умиљати глас: „Он неће посумњати ни у што; ако ме баш и запита рећи ћу му, да ме је мајка задржала; ако не верује, толико му и чини“.

— Да, вратићу се вама, настави љубавник, вратићу се вама, несебични пријатељи, племените наде прве моје борбе; збацићу са себе овај страховити јарам. Ходи амо, послу мој; ходи амо, Шекспире! О вино весеља домовине моје! О младости моја! О веселости! Сутра ћу опет бити ваш. А ти, безбожна жено, коју ја обожавам, а ти си ме хтела смрвити папучом својом, да си пров...

У предсобљу зашуста хаљина, врата се отворише нагло. Улази она.

Он, павши на колена.

О Боже, како си добар!

Она.

Јух, како је хладно, као у леденици! Чини ми се прозор је отворен.

Он.

Ви сте се мало закаснили, краљице моја!

Она.

Вечито прекори.

Он.

Опрости!

Она.

Од ово месец дана често сам вам морала праштати.

Он.

Ово је последњи пут, кунем ти се! О лепојко, коју ја обожавам, ја сам на коленима, но дух мој на небесима лебди...

Једна Дантова књига расклопљена крај њихових ногу.

Lasciate ogni Speranza!

С француског,
Велимир Ј. Рајић.

ИСПРАВКА

У прошлом броју а у приказу књиге „Путовање по Србији“ поткрале су се ове погрешке штампарске, што смисао кваре. У ступцу I у реду 12 оздо стоји: Управо, ова је књига данас грдан прекор нама, „потоцима оних Срба“ итд, а треба: „потоцима оних Срба“ итд.

У ступцу II у реду 1 стоји: „У оном истом рудничком округу, где је хајдучија све до Новаковићеве владе најбешње и најгрозније владала и претила да постане чак неко судијама питање.“ А треба:.... „чак неко социјално питање.“

Садржај: Ноћ (песма) — Море без приморја — Из српске историје — Сузамел — Љубавни празник — Исправка.

Власник Ст. М. Веселиновић. — Штампарија С. Хоровица. — уредник Јанко М. Веселиновић